

Reformacja luterńska w Niemczech

- scenariusz zajęć

Cele ogólne:

- zapoznanie uczniów z przyczynami Reformacji w XVI wieku,
- przeanalizowanie z uczniami skutków Reformacji,
- przedstawienie zarysu historii Reformacji pomiędzy rokiem 1517 a 1555.

Cele operacyjne

Uczeń:

- poprawnie posługuje się terminami: Reformacja, handel odpustami, *sola Scriptura* – jedynie Pismo; *solus Christus* – jedynie Chrystus; *solum Verbum* – jedynie Słowo; *sola gratia per fide* – jedynie z łaski przez wiarę; *cuius regio, eius religio* – czyja władza, tego religia,
- określa czas wydarzeń: 1517 rok – opublikowanie 95 tez, 1529 rok – sejm w Spirze, 1530 i 1555 rok – sejm w Augsburgu,
- zna życiorys Marcina Lutra,
- potrafi omówić przyczyny Reformacji,
- zna podstawowe różnice między luteranizmem a rzymskim katolicyzmem,
- potrafi wymienić współtwórców Reformacji luterńskiej – Filipa Melanchtona, Jana Bugenhagena.

Metody nauczania:

- praca z tekstem,
- elementy wykładu,
- praca z tekstami źródłowymi,
- praca z ćwiczeniami.

Formy pracy:

- indywidualna,
- grupowa,
- zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- mapa polityczna Europy na przełomie XV i XVI wieku,
- *95 tez* Marcina Lutra,
- ikonografia – portrety Marcina Lutra, Filipa Melanchtona, Leona X, Aleksandra VI, Johannes Tetzla, zdjęcia Wittenbergii, Wartburga (materiały dostępne na: www.historiareformacji.pl),
- piosenka Jacka Kaczmarskiego *Luter* (dostęp online: <https://www.youtube.com/watch?v=OkjG7IEzXOs>),
- J. M. Todd, *Reformacja*, Warszawa 1974,
- Ł. Barański, J. Sojka, *Reformacja*, t. 1. *Historia i teologia luterńskiej odnowy Kościoła w Niemczech w XVI wieku, cz. 1*, Bielsko-Biała 2016,
- *Reformatorzy*, pod red. Ł. Barański, J. Sojka, M. Hintz, Bielsko-Biała 2013,
- M. Uglorz, *Marcin Luter. Ojciec Reformacji*, Bielsko-Biała, 2006,
- oficjalna strona projektu – www.historiareformacji.pl.

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel omawia przyczyny wybuchu Reformacji w Niemczech:
 - społeczne – konieczność płacenia wysokich podatków na rzecz Kościoła, nadmierne uprzywilejowanie wyższego duchowieństwa względem niższych warstw społecznych, fiskalizm kurii rzymskiej.
 - kościelne – deformacja praktyki kościelnej, brak znajomości łaciny, niezrozumienie podstawowych prawd wiary, powiązanie pobożności ludowej z przesadami. Większość czynności związanych z posługą duszpasterską (chrzest, ślub, pogrzeb) oraz funkcjonowaniem hierarchii kościelnej (mianowanie na proboszcza, biskupa itd.) wiązało się z opłatami.
 - kościelno-polityczne – rosnąca w różnych krajach Europy krytyka papieństwa, które uporało się z koncyliaryzmem, ale nie wprowadziło żadnych reform, których żądano na poszczególnych soborach. Wielu papieży prowadziło niemoralny tryb życia.
2. Omówienie sprzedaży odpustów na przykładzie działalności Johanna Tetzla. Nauczyciel przytacza hasło Tetzla: *Kiedy grosz do skrzyni wpadnie, dusza z czyścica wnet wypadnie*. Przy omawianiu zagadnienia nauczyciel korzysta ze zdjęć portretów Aleksandra VI i Johanna Tetzla oraz fragmentu filmu *Luter* (dostępny: www.historiareformacji.pl).
3. Nauczyciel pyta uczniów, kto zainicjował Reformację. Uczniowie odpowiadają na to pytanie, a następnie nauczyciel przybliży życiorys Marcina Lutra.

4. Nauczyciel pyta o symboliczną datę rozpoczęcia Reformacji oraz omawia daty i okoliczności wystąpienia Marcina Lutra. Nauczyciel wybiera tezy, które chciałby omówić z uczniami. Uczniowie zastanawiają się, jak zareagowały władze kościelne (papież) na wystąpienie Marcina Lutra.
5. Omówienie sytuacji Lutra po spaleniu przez niego bulli papieskiej w 1520 roku.
6. Rozmowa z uczniami na temat ekskomuniki Marcina Lutra dokonanej przez papieża Leona X. Nauczyciel stawia pytanie: **Jak to wydarzenie wpłynęło na dalszy rozwój ruchu reformy Kościoła?** Omówienie sejmku w Wormacji oraz dyskusja nad odpowiedzią Lutra na stawiane zarzuty: *Odwolać nie mogę, chyba by mi kto z Pisma Świętego dowiódł, że błędziłem. (...) Oto stoję, nie mogę inaczej. Boże pomóż mi. Amen.*
7. Nauczyciel omawia okres pobytu Lutra na zamku Wartburg. Można wykorzystać piosenkę Jacka Kaczmarskiego *Marcin Luter* (dostęp online: <https://www.youtube.com/watch?v=OkjG7IEzXOg>) oraz zdjęcia zamku Wartburg i wydań Biblii w tłumaczeniu Lutra.
8. Omówienie podstawowych zasad teologii reformacyjnej (materiały dostępne na: www.historiareformacji.pl):
 - prawdę o zbawieniu znajdujemy jedynie w Piśmie Świętym (*sola Scriptura* – tylko Pismo).
 - słowo zwiastowane i udzielane w sakramentach jest jedynym środkiem zbawienia (*solum Verbum* – tylko Słowo).
 - jedynym pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem jest Jezus Chrystus (*solus Christus* – tylko Chrystus).
 - usprawiedliwienia za grzechy dostępujemy tylko z łaski Bożej, darowanej nam ze względu na ofiarę Chrystusa na krzyżu, ten dar Boży możemy przyjąć tylko wiarą (*sola gratia per fidem* – tylko z łaski przez wiarę).
9. Nauczyciel wspólnie z uczniami omawia różnice między luteranizmem a rzymskim katolicyzmem. Uczniowie uzupełniają tabele – karta pracy s. 15.

Dogmaty i życie Kościoła	Wyznania chrześcijańskie	
	rzymski katolicyzm	luteranizm
Głowa Kościoła	papież (widzialna głowa Kościoła) i Jezus Chrystus	Jezus Chrystus
Matka Jezusa	Maryja, Matka Święta	Matka Jezusa, kobieta godna naśladowania
pośrednicy między ludźmi a Bogiem	Jezus Chrystus, Maryja, święci	Jezus Chrystus

źródło wiary	Pismo Święte i Tradycja	Pismo Święte
zbawienie	wiara i dobre uczynki	z łaski Bożej przez wiarę
sakramenty	7 sakramentów	2 sakramenty
Trójca Święta	Bóg, Syn i Duch Święty	Bóg, Syn i Duch Święty
celibat duchownych	tak	nie
życie po śmierci	sąd ostateczny, piekło, niebo, czyściec	sąd ostateczny, niebo lub piekło

10. Omówienie przez nauczyciela wydarzeń dotyczących sejmu w Spirze w 1529 roku, na którym zwolennicy Lutra złożyli protest wobec postanowień cesarskich. Wyjaśnienie pojęcia *protestantyzm*.
11. Przedstawienie przez nauczyciela kwestii wyznaniowych, które omawiano na sejmie w Augsburgu w 1530 roku. Złożenie augsburskiego wyznania wiary przypieczętowało proces powstawania Kościoła ewangelickiego.
12. Nauczyciel przedstawia najważniejsze księgi doktrynalne, tj. księgi wyznaniowe luteranizmu: *Wyznanie augsburskie*, *Obronę „Wyznania augsburskiego”*, *Mały katechizm*, *Duży katechizm*, *Artykuły szmalkaldzkie*, *Formułę zgody* (materiały dostępne na: www.historiareformacji.pl).
13. Nauczyciel wprowadza temat wojny szmalkaldzkiej i rozwiązanie sytuacji religijno-społecznej w Niemczech dzięki pokojowi augsburskiemu z 1555 roku. Omówienie zasady *cuius regio, eius religio*, która dawała książętom możliwość wyboru wyznania (rzymskiego katolicyzmu lub luteranizmu) oraz narzucenia go swoim poddanym, niezależnie od woli cesarza. Ludność musiała dostosować się do wyznania władcy albo opuścić kraj.
14. Uczniowie przy pomocy atlasu historycznego i mapy Europy XVI wieku wykazują, w których państwach silną pozycję zdobyła Reformacja wittenberska.
15. Nauczyciel krótko przedstawia najważniejszych współpracowników Lutra – reformatorów. Rozdaje biogramy Filipa Melanchtona i Jana Bugenhagena (dostępne na: www.historiareformacji.pl).
16. Uczniowie zapisują na tablicy, jakie skutki przyniosła Reformacja.

Opracował: Andrzej Kowalczyk, nauczyciel historii
w ZSP i Gimnazjum w Grodźcu oraz SP nr 10
Towarzystwa Szkolnego im. M. Reja w Bielsku-Białej.

Reformacja luterńska w Niemczech – karta pracy

1. Uzupełnij tabelę.

Dogmaty i życie Kościoła	Wyznania chrześcijańskie	
	rzymski katolicyzm	luteranizm
Głowa Kościoła		
Matka Jezusa		
pośrednicy między ludźmi a Bogiem		
źródło wiary		
zbawienie		
sakramenty		
Trójca Święta		
celibat duchownych		
życie po śmierci		